

HELENA MARCZEWSKA
25. III. 1908—24. V. 1962

Trudno jest mi pisać w czasie przeszłym o moim najbliższym współpracowniku i przyjacielu tak pełnym pasji życia.

24 maja 1962 roku zmarła w Warszawie w wieku 54 lat mgr Helena Marczevska — adiunkt Zakładu Ogólnej Ekonomiki IER, kierownik pracowni kosztów, wartościowy pracownik nauki, wychowawca młodej kadry, prawy człowiek.

Helena Marczevska urodziła się 25 marca 1908 roku w Mińsku na Białorusi. Młodość spędziła na Wileńszczyźnie, gdzie też — po ukończeniu studiów w Głównej Szkole Gospodarstwa Żeńskiego w Snopkowie k. Lwowa — pracuje do wojny jako instruktorka Kół Gospodyń Wiejskich i przewodnicząca ich powiatowej organizacji w Brańslawiu. Losy wojny zawiodły Ją przez szlak teherański aż do Płd. Rodezji, gdzie kieruje farmą obozową rodzin polskich i szkołą gospodarczą dla dziewcząt. Do kraju wraca Marczevska w 1947 roku, pracując początkowo w administracji rolnej, aby wreszcie od 1950 roku, aż do końca Swoich dni oddać się bez reszty pracy naukowo-badawczej w Instytucie Ekonomiki Rolnej.

Z godną podziwu energią podejmuje Marczevska tę nową dla siebie pracę. W krótkim okresie czasu przechodzi kolejne szczeble w pracy naukowo-badawczej: od wykonawczego i pomocniczego pracownika do

pozycji prowadzącego samodzielnie badania adiunkta Zakładu i Kierownika Pracowni, kształcącego i wychowującego młody zespół swoich współpracowników. Jednocześnie uzupełnia i rozwija własny zasób wiedzy ekonomicznej i rolniczej. Uzyskuje stopień magistra na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym SGGW, studiuje i zdaje egzaminy z filozofii, ekonomii politycznej i ekonomiki rolnictwa w toku przewodu kandydackiego, pisze pracę doktorską, której promocją i obroną niestety już nas nie ucieszy.

Edytorski dorobek naukowy mgr Heleny Marczewskiej obejmujący przeszło 20 pozycji koncentruje się wokół trzech grup tematycznych: kontraktacji i systemu spójni rynkowej, kosztów i opłacalności produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich, pracochłonności i nakładów pracy w tych gospodarstwach.

W początkowym okresie swej pracy naukowo-badawczej Marczevska skupia główną uwagę na badaniach systemu kontraktacji produktów rolnych w gospodarstwach chłopskich, a w szczególności na zagadnieniu kontraktacji trzody chlewnej. Najważniejszą pozycją, reasumującą dorobek tego okresu, jest praca pt. „Walka o wzrost produkcji trzody chlewnej w gospodarstwach chłopskich — wyniki badań ankietowych w latach 1951—1953”¹ wskazująca na istotne modyfikacje jakie nastąpiły w produkcji i podaży trzody chlewnej w warunkach zorganizowanego rynku. Praca ta w pewnym sensie otwiera cykl prac na powyższy temat szeregu późniejszych autorów.

Zasadniczy jednak dorobek mgr Marczewskiej dotyczy problematyki naukowo-badawczej w zakresie badań nad kosztami i opłacalnością produkcji w gospodarstwach chłopskich. Mamy tu do zanotowania zarówno istotny wkład w dziedzinę teorii opłacalności gospodarstwa chłopskiego i w kwestii metodologii obliczania kosztów jednostkowych, jak również podstawowe i jedyne w tej skali w polskiej literaturze ekonomiczno-rolniczej opracowania dotyczące kształtowania się kosztów i opłacalności poszczególnych produktów rolnych w gospodarstwach chłopskich w okresie powojennym.

Problematykę teoretyczno-metodologiczną reprezentują takie pozycje, jak rozdział w książce „Koszty i opłacalność produkcji rolnej” pt. „Koszty własne i opłacalność produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich”² oraz artykuł „W sprawie pojęcia opłacalności w indywidualnych gospodarstwach chłopskich”³. W pracach tych Marczevska szczególną uwagę koncentruje na pogłębieniu analizy teoretycznej szczególnie dyskusyjnego problemu, jakim jest wycena pracy w gospodarstwie chłopskim i problematyki kryterium celu tej gospodarki.

Zasadnicze jednak znaczenie w dorobku Heleny Marczewskiej w tej dziedzinie ma jej wkład w opracowanie systemu metod obliczania, szacowania i kalkulacji jednostkowych kosztów produkcji w gospodarstwach chłopskich. Najpełniejszym wyrazem tego dorobku jest praca pt. „Koszty produkcji w gospodarstwach indywidualnych” oraz „Pracochłonność robót w indywidualnych gospodarstwach chłopskich”⁴ opra-

¹ Książka i Wiedza, Warszawa 1956, str. 134.

² Warszawa, PWRiL, 1957.

³ Zagadnienia Ekonomiki Rolnej Nr 4, 1957.

⁴ Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, dodatek do nru 2/1961.

cowana pod Jej kierunkiem w Pracowni Kosztów Zakładu Ogólnej Ekonomiki IER. Metody te z małymi zmianami posłużyły za podstawę do opracowania kolejnej analizy kosztów i opłacalności w latach 1959/60—1960/61, której niestety nie dane Jej było doprowadzić osobiście do końca, podobnie, jak zarysowanego przy Jej udziale na szerszą skalę programu dalszych badań.

Istotną kartę w pracy Heleny Marczewskiej stanowią Jej badania dotyczące pracochłonności robót w gospodarstwach chłopskich. Podsumowaniem tych badań jest przygotowana do złożenia praca doktorska pt. „Czynniki kształtujące nakłady pracy w gospodarstwie chłopskim”. Najbardziej wielostronne w naszej literaturze ekonomiczno-rolniczej badania w tym zakresie doprowadziły do ustalenia szeregu podstawowych stosunków ilościowych i wskaźników o dużym teoretycznym i praktycznym znaczeniu. Fragment tej pracy pt. „Podział gleb w zależności od ponoszonych nakładów pracy”¹ rzuca nowe światło na dotychczas stosowaną systematykę gleb z punktu widzenia stopnia trudności ich uprawy.

Nazwisko Marczewskiej na trwałe weszło do naszej literatury ekonomiczno-rolniczej. Pozostaje jednak po Niej nie tylko spuścizna pisarska. Pozostali Jej uczniowie, którym tyle sił i serca oddała, którzy szczerze pragną przejąć Jej wnikliwość, dokładność i umiłowanie prawdy, Jej umiejętność pracy w zespole, Jej niezrażoną trudnościami drogi badawczej pasję twórczą.

Anatol Brzoza

¹ Zagadnienia Ekonomiki Rolnej Nr 2, 1961.